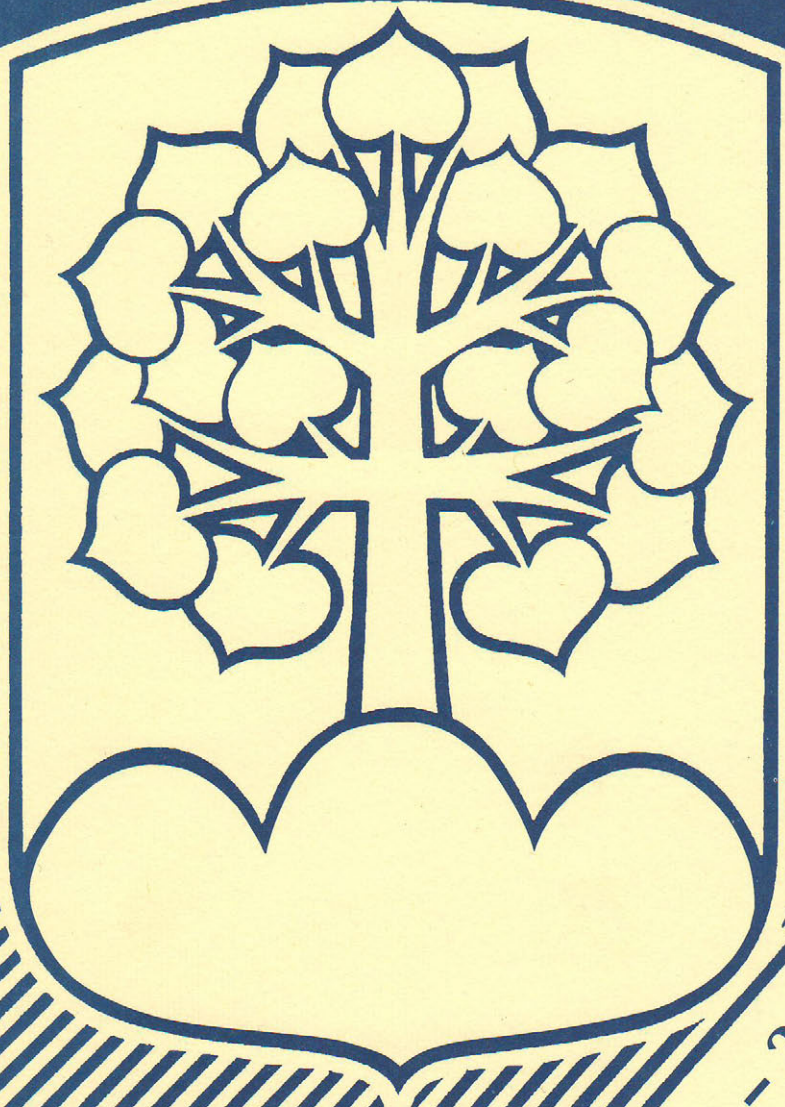

GENEALOGICKO - HERALDICKÝ
HLAS

ČASOPIS SGHS MARTIN

1-2
2011

GENEALOGICKO HERALDICKÁ SPOLOČNOSŤ

Členstvo v európskej konfederácii genealogických
a heraldických spoločností
www.genealogy-heraldy.sk

Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť
c. o. (EHO) v Martine podporuje záujemcov
o genealogiu, heraldiku a príbuzné disciplíny,
osobitne tých, ktorí skúmajú pôvod
a príbuzenské vzťahy slovakických rodín
a osobností.

Za týmto účelom poskytuje konzultácie,
organizuje vedecké a vzdelávacie podujatia,
vydáva periodikum Genealogicko-heraldický hlas
a ďalšie publikácie, pripravuje rôzne výskumno
zberateľské práce, buduje vlastnú knižnicu
a archív.

ČLENSTVO

Spoločnosť je otvorená pre domácich
i zahraničných členov. Členstvo (individuálne
alebo kolektívne) vzniká po zaregistrovaní
vyplnenej príhlášky a zaplatení členského
príspevku na príslušný kalendárny rok.

ČLENSKÉ PRÍSPĚVKY

Slovensko:

EUR 7,00/rok

EUR 5,00/rok pre študentov a dôchodcov

Česká republika:

EUR 9,00/rok

Pokiaľ je to možné, príspevky poukazujte
priamo na účet SGHS

KONTAKT

Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť
Nám. J. C. Hronského 1, 036 01 Martin
Telefon: 043/245 14 59
E-mail: genealogy@snk.sk

BANKOVÉ SPOJENIE

Názov prijemcu: Slovenská genealogicko-
heraldická spoločnosť

Adresa: J. C. Hronského 1, 036 01 Martin

Číslo účtu: 172 37362/0200

IBAN: SK63020000000000172 37362

BIC (swiftový kód): SIBASKRX

Názov banky: Všeobecná úverová banka, a. s.

Adresa banky: M. R. Štefánikova 2, 036 01 Martin

GENEALOGICKO-HERALDICKÝ HLAS

Časopis Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti a Kabinetu genealógie Slovenskej národnej knižnice. Vychádza 2-krát do roka. Predplátne zahrnuté v členskom príspevku.

Ročník 21/2011, číslo 1 – 2.

Zostavovateľ a zodpovedný redaktor:

Mgr. Milan Šišmiš

Redakčná rada:

PhDr. Peter Keresteš, PhD.

Doc. PhDr. Vladimír Rábik, PhD.

PhDr. Radoslav Ragač, PhD.

Technická spolupráca:

Ivan Bílý

Odborné príspevky v tomto periodiku boli posúdené členmi redakčnej rady a týmito odbornými spolupracovníkmi:

Mgr. Martin Bartoš

Doc. PhDr. Frederik Federmayer, PhD.

PhDr. Milan Šišmiš

© Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, Martin 2011

ISSN 1335-0137

**ĎAKUJEME
ZA 2 %
Z VAŠEJ DANE**

Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť

Sídlo: Nám. J. C. Hronského 1.

036 01 Martin

IČO: 14225875

Právna forma:

Občianske združenie
podľa zákona č. 83/1990 Zb.

Informácie a formuláre:

<http://www.genealogy-heraldry.sk/slo/podpora.html>

OBSAH**ŠTÚDIE – ČLÁNKY**

- Bernard Jozef Meliš
Niekoľko spresňujúcich poznámok k rodokmeňu magistra Donča 3
- Libor Bernát
Rod Kalinkovcov 7
- Peter Keresteš
Neznáma ujľacká vetva Forqáčovcov 25

MATERIÁLY

- Marek Ďurčo
Šľachtické rody zo Zemianskych Mitíc do 18. storočia 38

HERALDICKÝ ALBUM

- Peter Brindza
Erby a pečate trnovských kurialistov 1599 – 1701 50

SPOLOČNOSTI – INŠTITÚCIE

- Anna Krzemińska
Genealogické služby poľských archívov 57

SKÚSENOSTI

- Marek Rimský
Netradičné názvy mesiacov v maďarčine 64

PRÍBEHY

- O človeku, ktorý chcel zmeniť sobášny vek* 65

- ANOTÁCIE – GLOSÝ** 68

- KRONIKA** 82

- OHLASY** 85

ROZHLADY

- Není dobře býti člověku samotnému...
O manželstve* 90

POST SCRIPTUM

- Zdenko G. Alexy
Pol storočia zasväteného heraldike 92

- FROM THE CONTENTS** 102

ČECH, Zdirad J. K. **Papežské znaky.**

Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, 520 s.

Nie je bežnou udalosťou, aby bola v našich podmienkach vydaná práca, ktorej náplň tvoria heraldické kresby zamerané na pápežskú heraldiku, navyše výlučne z tvorby jediného heraldika-illustrá-

tora. Neprekvapuje však, že takáto práca vznikla v Čechách, teda krajine, kde má heraldická kresba veľkú tradíciu. Do českej heraldickej výtvarnej školy možno zaradiť také osobnosti, akými boli Břetislav Štorm, Zdeněk Zenger, Bohumír Lifka či Jiří Louda. K nim možno pripojiť aj súčasného českého heraldika-výtvarníka Zdirada Čecha. Ide o autora, ktorý má s kresbou bohaté skúsenosti. Je tvorcom nielen heraldických, ale aj ďalších výtvarných artefaktov viažucich sa ku kresťanstvu, ale i profánnych symbolov, v ktorých sa jeho výtvarný štýl mohol prejaviť naplno. Spomenúť možno napríklad ilustrácie v publikáciách *Ikonomie a atributy svätých* (1991), *Encyklopedie zbraní a zbroje* (2003) či *Draci středověkého světa* (2005).

Pápežskej heraldike patrilo a patrí, vzhľadom na hierarchickú štruktúru katolíckej cirkvi a postavenie jej pozemskej hlavy, pápeža, čestné miesto. Niet vari práce, ktorá by sa zaoberala širšími súvislosťami cirkevnej heraldiky a vynechala túto špecifickú oblasť. Väčšina publikácií, ktoré vznikli v poslednej dobe, sa sústreďuje na faktografický výklad vývoja a súvislostí

cirkevnej heraldiky, pričom obrazová zložka má predovšetkým dokumentačnú a ilustračnú úlohu. Výnimku v tomto smere predstavuje napríklad novšia práca nedávno zosnulého austrálskeho heraldika Michaela McCarthyho *Armoria pontificalium : A roll of papal arms 1012 – 2006* (2007), resp. jeho publikácia o erboch diecéz *Armoria sedium : A roll of see arms used by the Catholic, Anglican and Lutheran churches* (2001). Obidve sú príkladom diel zameraných predovšetkým na heraldické kresby, s minimálnou textovou zložkou. V českom prostredí podobný typ práce predstavuje už staršia publikácia Jiřího Loudy *Moravská církevní heraldika* (1977).

Niekde uprostred medzi čisto vedecké publikácie a práce zamerané na výtvarnú zložku erbov možno zaradiť recenzované dielo Zdirada Čecha. Hoci podľa slov autora jeho pôvodný koncept bol podstatne skromnejší, výsledná podoba publikácie je už na prvý pohľad veľkorysá. Okrem výpravnej podoby a foliantovému formátu dodáva práci na prestíži aj *Úvodné slovo*, ktoré napísal kardinál Andrea Cordero Lanza di Motezemolo. O tom, že ide o osobu nanajvýš povolvanú, svedčí fakt, že kardinál Motezemolo je autorom erbu súčasného pápeža Benedikta XVI. Tento erb, ako je v odborných kruhoch dobre známe, bol vytvorený so zásadnými zmenami v koncepcii pápežských erbov. Úpravy sa týkali predovšetkým odstránenia pápežskej tiary, jej nahradenia biskupskou mitrou a doplnenia o arcibiskupské pálium ako mimoštitového znamenia.

Za úvodom nasleduje krátka kapitola o pápežských tituloch z pera významného

znalca Vatikánu a niekdajšieho československého a českého veľvyslanca pri Svätej stolici Františka X. Halasa. V ďalších kapitolách je priestor venovaný predovšetkým cirkevnej heraldike. Prvá rozsiahla časť zahŕňa vývoj kresťanskej symboliky od najstarších čias v predheraldickom období (ryby, kríže a ďalšie ikonografické výjavy) až po typické pápežské symboly ako boli kľúče, tiary, vexilá, štíty, mimoštítové znamenia a podobne. Pri každom z týchto symbolov sa stretne s krátkym uvedením do problematiky a bohatými ilustráciami. Každé z vyobrazení dopĺňajú poznámky, ktoré približujú najmä pôvod a majiteľa príslušného symbolu (erbu, znamenia).

Podobný charakter má aj ďalšia časť s názvom *Zbierka znakov*. V nej sú prekresené erby a pápežské symboly, tak ako boli či sú zobrazené na architektúre, minciach, pečatiach a ďalších artefaktoch. V nasledujúcej kapitole *Znaky pápežov* sa nachádzajú celostranové plnofarebné vyobrazenia erbov pápežov počínajúc Inocentom III. (1198 – 1216) po súčasného pápeža Benedikta XVI. (od 2005). V kapitole nazvanej *Súvislosti* sa nachádza heraldický šlabikár, teda predstavenie základných pravidiel heraldickej tvorby a vývoja heraldiky, ktorý je ilustrovaný množstvom autorových kresieb.

Zaujímavé informácie sa týkajú použitia pápežskej symboliky v erboch ďalších cirkevných, ale i necirkevných inštitúcií či jednotlivcov. Autor publikuje množstvo príkladov, kedy cirkevní predstavitelia vkladali do vlastných erbov symbol z erbu pápeža, v ktorého službách pôsobili. Ide o zaujímavý heraldický fenomén, ktorý sa v uhorských podmienkach uplatnil len minimálne. Jeden z mála príkladov také-

hoto postupu predstavuje známy prípad kardinála F. Forgáča. Ten včlenil do svojho znaku erb pápeža Pavla V. (1605 – 1625), ktorý ho na tento vysoký cirkevný post menoval.

V kapitole *Dodatky* autor predstavuje ešte jednu zaujímavú skupinu tzv. prisúdených erbov. Ide o erby (symboly) pápežov, ktorí pôsobili v úrade v období pred vznikom heraldiky. Je zaujímavé, že tieto erby im v prvých stredovekých erbovníkoch, ktoré prísne rešpektovali vývoj heraldiky a živú tradíciu, neboli priznávané. Nekritické prisudzovanie erbov pápežom z prvého tisícročia, dokonca z 5. storočia (erb Leva Veľkého 440 – 461), sa stalo bežným v renesančných a barokových heraldických prácach. Väčšinou išlo o diela o starobylých rodoch, ktoré do genealógií zaradovali ako svojich rodinných príslušníkov aj dávno zosnulých pápežov. Ich rodový erb bol takto spätne „pridelený“ aj príslušnému pápežovi. Inou možnosťou bolo dodatočné „vytvorenie“ pápežského erbu s využitím monogramov mena, atribútov pápežskej moci alebo iných symbolov stotožňovaných s konkrétnym pontifikom. Hoci ide o tému, ktorej nebola venovaná systematická pozornosť, analýza týchto artefaktov môže byť veľmi zaujímavá. Pomáha nám odkryť pohnútky a postupy tvorcov pri koncipovaní týchto symbolov.

V ďalšej časti dodatkov sa nachádzajú kresby pápežských erbov pochádzajúcich z najznámejších erbových zbierok, prevažne zo 16. storočia.

Problematikou, ktorá sa s pápežskými znakmi prekrýva len čiastočne, je ďalšia kresťanská symbolika, ktorá je spomínaná vo viacerých kapitolách. Osobitne sa autor venoval najrôznejším variantom kri-

žov, v mnohých prípadoch kombinovaných s iniciálami mena a titulov majiteľov. Vo väčšine prípadov išlo o symboly používané významnými ranostredovekými panovníkmi. V publikácii našlo svoje miesto aj zobrazenie kompozície z mince prvého uhorského panovníka Štefana I. (1000 – 1038) s križom sprevádzaným štyrmi trojuholníkmi. V tejto súvislosti možno spomenúť, že medzi mnohými zaujímavými artefaktmi by určite nepôsobilo nadbytočne ani vyobrazenie dvoch križov nad sebou, či skôr dvojitého križa(?) zo známeho mince nitrianskeho vojvodu Bela (I.).

V predstavenej publikácii sa nachádza veľké množstvo heraldických kresieb, ktorých autorom je výlučne Zdirad Čech. Hoci na prvý pohľad práca pôsobí ako obrazová publikácia, pri podrobnejšom štúdiu čitateľ zistí, že takmer všetky publikované kresby sú sprevádzané dobre premysleným a erudovaným sprievodným textom. Autorovi sa podarilo zhromaždiť skutočne obdivuhodné množstvo materiálov prekreslených jeho charakteristickým a jedinečným výtvarným štýlom. Hoci by bolo možné prácu, najmä názvy a náplň niektorých kapitol, štrukturovať aj odlišným spôsobom, ide o prístup autora, ktorý je potrebné rešpektovať. Záverom možno konštatovať, že táto publikácia predstavuje zaujímavé a prínosné dielo, ktoré dôstojným spôsobom prezentuje a propaguje cirkevnú heraldiku.

Miroslav Glejtek

VRTEL, Ladislav. Štátne symboly Slovenskej republiky. Bratislava : Veda 2010, 181 s. ISBN 978-80-224-1132-5.

O slovenských národných a štátnych symboloch sa toho v odbornej i populár-

novodnej literatúre, ako aj v dennej tlači popísalo za ostatné desaťročia relatívne veľa. Napriek tomu sme prakticky denne konfrontovaní s nesprávnym stvárňovaním či chybným používaním štátneho znaku, vlajky, koruhvy, zástavy a ďalších oficiálnych symbolov Slovenskej republiky. „Hriešnikmi“ sú pritom nielen mnohé súkromné či verejné ustanovizne, ale aj viaceré samosprávne orgány, ba i niektoré zložky štátnej správy, vrátane tých najvyšších (ústredných úradov, ministerstiev a pod.). Pomôcť napraviť tento neradostný stav by mala nová príručka Ladislava Vrteľa určená najmä všetkým a každému, kto v rámci svojej (či už profesionálnej, dobrovoľnej alebo záujmovej) činnosti tieto symboly vytvára, používa, aranžuje, rozmiestňuje alebo nejakým iným, každopádne primeraným spôsobom s nimi narába.

Anotovaná publikácia sa začína krátkym úvodom, v ktorom sa autor filozofujúci spôsobom zamýšľa nad významom a poslaním štátnych symbolov ako takých a zdôvodňuje potrebu ich poznania a praktického uplatňovania. Nasledujúca kapitola už potom hovorí všeobecne aj konkrétne o štátnych symboloch Slovenskej republiky vo svetle ústavy a príslušných zákonov. V ďalšej kapitole sú predstavené slovenské štátne symboly z hľadiska ich pôvodu a historického vývoja. Doplnia ju tak trochu nezvyčajný zoznam literatúry, v ktorom L. Vrteľ uvádza iba svoje(!) publikácie. Isto by bolo osožné a prispelo by k zvýšeniu celkovej kvality a použiteľnosti tejto príručky, keby bol do tohto zoznamu zaradil aj práce ďalších odborníkov, ktorí sa (i pred ním) venovali danej téme.

Rozsahom aj významom najdôležitejšie sú kapitoly o štátnom znaku a o štátnej